

پیش‌خوانی

تاریخ‌اندیشی نوینی در باب زندگی و زمانه شهید آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری در باز خوانی «اندیشه سبز، زندگی سرخ»

■ محمدرضا کائینی

روزهایی که بر ما می‌گذرد، تداعی‌گر سالروز رحلت تاریخ‌پژوه معاصر اسلام و ایران، زنده‌یاد حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی ابوالحسنی (منذر) است. بهنگام به‌نظر می‌رسد به

این مناسبت، به معرفی یکی از آثار محققانه او بپردازیم. «اندیشه سبز، زندگی سرخ»، اندیشه نامه‌ای از شهید آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری است که توسط استاد منذر تدوین یافته‌است. مؤلف دست‌از آثار آورده‌است: «مشروطیت از حیث تأثیر عمیق و ماندگار آن در سیاست و فرهنگ این سرزمین، نقطه عطفی در تاریخ کشورمان به‌شمار می‌رود و کاوش پیرامون ریشه‌ها و پیامدهای آن در جهت شناخت و بهبود وضعیت کنونی ضروری به‌نظر می‌رسد. بررسی مشروطیت بدون پرداختن به مواضع فکری و سیاسی حاج شیخ فضل‌الله نوری ممکن نیست. شیخ، در مراحل گوناگون تاریخ مشروطیت دخیل و موثر بوده‌و اگر مشروطیت را در تاریخ کشورمان بستر بروز نخستین نزاع جدی و بنیادین میان دین و مدرنیسم به‌شمار آوریم، شیخ در آن هنگامه، پرچمدار دفاع از دین محسوب می‌شده و هزینه سنگینی چون اعدام در ملأعام را در این راستا به جان می‌خرد…».

مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران به‌عنوان ناشر این پژوهش نیز بر آن مقدمه‌ای دارد که شمه‌ای از آن به شرح ذیل است: «کتاب پیش‌رو با عنوان «اندیشه سبز، زندگی سرخ (زمان و زندگی شیخ فضل‌الله نوری)» به چاپ رسیده‌است و از حیث موضوع، می‌توان آن را به دو بخش تقسیم نمود، بخش اول در ابتدا مروری دارد بر پیشینه



شهید آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری

خانوادگی شیخ و همچنین تربیت و تحصیلات وی از تولد تا پایان تحصیلات و در این راستا به مواردی چون اساتید شیخ در تهران و نجف و حضور شیخ در سامرا برای تحصیل اشاره خواهد داشت و سپس آشنایی مخاطب با خصائص، روحیات و جهان بسیار متعالی استاد اصلی و بزرگ شیخ فضل‌الله، یعنی آیت‌الله میرزا حبیب‌الله رشتی و آیت‌الله میرزای شیرازی مورد توجه خواهد بود. در انتهای این بخش به این مسئله که شیخ با دستور میرزای شیرازی به تهران می‌آید اشاره می‌شود و در رابطه با خدمات ابتدایی شیخ پس از ورود به تهران نیز مستندات ا ارائه می‌شود. در دومین بخش از این پژوهش، حیات تفکرات و جریانات عمده اجتماعی، سیاسی و دینی دوران و زمانه شیخ فضل‌الله نوری – از نهضت تحریم تنباکو تا اشاره خواهد داشت. اهم مباحث ارائه شده در این کرد و به دیدگاه قاطع شیخ در باره هر مسئله نیز اشاره خواهد داشت. اهم مباحث ارائه شده در این بخش شامل موارد ذیل است: نقش سه‌گانه شیخ فضل‌الله در تحریم تنباکو، اشاره به زمینه‌سازی جنبش تنباکو برای نهضت مشروطه، نقش بسزای شیخ فضل‌الله در عزل امین‌السلطان از صدر اعظمی در جهت روی کار آمدن «خیرالموجودین»، اشاره به اندیشه مشروطه مشروعه شیخ فضل‌الله (کنترل دموکراسی سکولار اروپایی با لگام شریعت)، اشاره به دیدگاه‌ها و برخوردهای شیخ و دیگران با عدالتخانه (دیدگاه شیخ: مهار قانونمندانه‌شاه و دولت) و…

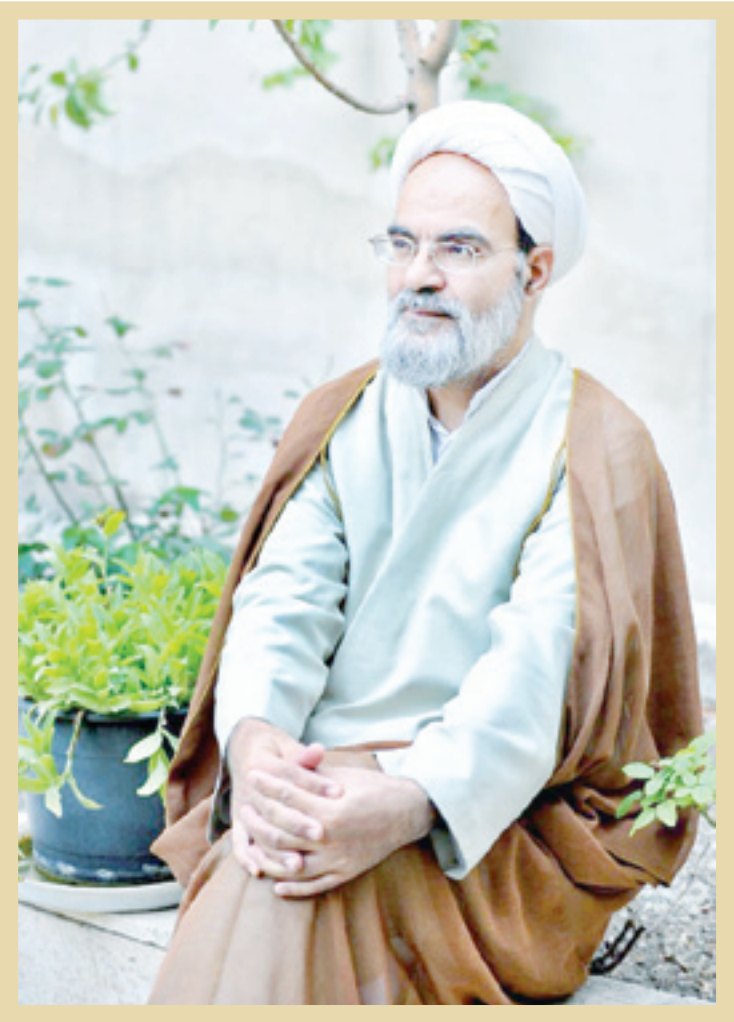
شایان ذکر است مؤلف محترم جناب حجت‌الاسلام علی ابوالحسنی (منذر)، در نگارش ۱۶۲ صفحه‌ای اثر پیش‌رو، مخاطب را به بیش از ۱۹۰ فرس معتبر از جام می‌دهد که جراید و نشریات ادواری دوره مورد بحث، کتب، مقالات و اسناد مورد وثوق تاریخی را شامل می‌شود. کتاب حاضر بی‌شک از حیث مستند بودن و مستدل بودن جزء آثار کم نظیر در حوزه تاریخ تحلیلی می‌باشد.»

■ **به کوشش: محمدصادق ابوالحسنی**

گذشت بیش از یک قرن از طلوع مشروطه، حضور مستقیم در متن تحولات آن را برای ما ناممکن ساخته‌است. بنابراین اولین گام در مسیر مشروطه پژوهی، بازخوانی تواریخ مشروطه‌است. بدین منظور، ناگزیریم پیش از آنکه از زاویه دید تاریخ‌نگاران به مشروطه نظر افکنیم، ضمن نقادی و آسیب‌شناسی مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه، به کاستی‌ها و آفات آن وقوف یابیم تا زلال حقیقت در جام رنگین حب و بغض‌های شخصی، جناحی و ایدئولوژیکی مورخان، دیگرگون نگردد و زمینه برای بررسی عالمانه و منصفانه تاریخ مشروطه مهیا شود. متنی که اینک پیش‌رو دارید، گفتاوردی از استاد علی ابوالحسنی (منذر) است که به معرفی اثر گرانسنگ خویش «شیخ فضل‌الله نوری و مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه» می‌پردازد. این کتاب با بهره‌گیری از یک نظام انتقادی روش‌مند بر اساس اسلوب تاریخ‌پژوهی اجتهادی سامان یافته و برای نخستین بار در سال ۱۳۸۵ به همت مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، به‌زینور طبع آراسته گردید؛ چندان‌که با استقبال اساتید تاریخ و سایر تاریخ‌پژوهان روبه‌رو شد و به چاپ پنجم نیز رسید.

■ **جهت‌گیری کلی آثار و تحقیقات استاد ابوالحسنی**

بسم‌الله الرحمن الرحیم. این بنده کمترین، علی‌ابوالحسنی (منذر)، حدود ۳۰ سال است که در مورد «تاریخ ایران» – چه دوران «قبل از اسلام» و چه دوران «بعد از اسلام» – به مطالعه و نگارش اشتغال دارم. مطالعات من عمدتاً مربوط به تاریخ ایران پس از ظهور اسلام، مخصوصاً دوران «صفویه» به بعد است و بیش از همه درباره تاریخ معاصر و عصر «مشروطیت» تحقیق کرده‌ام. حاصل کار تاکنون (تا سال ۱۳۸۸) انتشار حدود ۱۱۳ اثر تاریخی در ارتباط با مشروطیت است. . جلد ۹ از این ۱۱۳ اثر به مرحوم آیت‌الله حاج شیخ فضل‌الله نوری مربوط می‌شود، یعنی یک جلسه‌ی رایج به نقش مرحوم حاج شیخ فضل‌الله نوری در «نهضت تنباکو» است که اثری مربوط به اوایل دهه ۶۰ است. هشت جلد دیگر رایج به مرحوم «حاج شیخ فضل‌الله نوری و مشروطیت» است که ابتدا در اواخر دهه ۶۰ با عنوان «پایداری تا پای دار» منتشر شد. بعد مطالب کتاب را بازنویسی کردم و توسعه دادیم که به هفت جلد رایج به مرحوم حاج شیخ فضل‌الله نوری تبدیل شد. یکی از مجلدات هفتگانه اخیر، کتاب «شیخ فضل‌الله نوری و مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه» است که امروز



زنده‌یاد حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی ابوالحسنی (منذر)

«تقی‌زاده»، «یحیی دولت‌آبادی»، «مهدی ملک‌زاده»، «ناظم‌الاسلام کرمانی»، «محمدمهدی شریف کاشانی»، «سیداحمد تفرشی حسینی» و… در مجموع متعلق به **یک جناح از گردانندگان جنبش مشروطیت هستند که همان جناح «سکولار» است. اینها همه حرف‌هایشان را زدند، همه سندهایشان را رو کردند، اما شما از جناح مقابلی هم که در تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید!** شاید تنها یک اثر مدون به نام **«تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مستوفی تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است!**

گفتاوردی آسیب‌شناسانه و منتشر نشده از مورخ نامور

استاد علی ابوالحسنی (منذر) – بخش نخست

مشروطیت را

جریان غالب گزارش کرده‌است

گفتاورد حاضر هاوردی از نشست «کتاب‌ماه تاریخ و جغرافیا» در ۱۳۸۸/۲/۱۵

در نمایشگاه کتاب است که با حضور نویسنده کتاب و ناقد محترم حجت‌الاسلام دکتر ذبیح‌الله نعیمان صورت بسته‌است. حاصل این نشست دستم‌به‌خوبی برای آشنایی با فضای حاکم بر تاریخ‌نگاری مشروطه و آفات و کاستی‌های آن است. چنانچه می‌دانید پس از درگذشت زودهنگام استاد ابوالحسنی، از سبک تاریخ‌نگاری آن فقید فرزانه و بی‌نش تاریخ‌ی آن بزرگ‌مرد در همایش‌ها و مقالات گوناگون سخن فراوان رفت ولی امتیاز مهم این نوشتار آن است که خواننده محترم در این مجال می‌تواند با سبک تاریخ‌نگاری استاد، مستقیماً از زبان خود ایشان آشنا شود و دست‌کم بخشی از ره نونش ۳۲ ساله مشروطه‌پژوهی ایشان را فرچنگ آورد. افزون بر این، با برخی سبک‌ها و سوهه‌های تاریخ‌نگاری مشروطه و شرایط تاریخ‌نگاری مطلوب نیز آشنا خواهد شد. ان‌شاء‌الله. حال که در آستانه نهمین سالگرد مُنذر تاریخ، استاد علی ابوالحسنی قرار داریم، بدین وسیله نام وی را گرامی داشته و از خداوند منان، علو در جات را بپری آن بیدارگر بی‌میر مستلث می‌کنیم، روحش شاد، تماشش بلندآوازه و همتش همواره الگو بیا.

مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت. من غیر از آنچه در خصوص «شیخ فضل‌الله نوری» منتشر کردم، اثر دیگری را هم در ارتباط با مشروطه دارم. مثلاً کتابی رایج به «شیخ ابراهیم زنجانی» نوشتم. هم‌نام کسی است که دادستان محکمه معروف حاج شیخ فضل‌الله نوری است و رای به اعدام ایشان داد. یک کتاب تحت عنوان «سلطنت علم و دولت فقر» دارم که رایج به «آخوند ملاقرابعلی زنجانی» است. این کتاب دوجلد است و فقط یک جلدش حدود ۱۱۳ یا ۱۴سال پیش منتشر شد. مرحوم آیت‌الله آخوند ملاقرابعلی زنجانی، در حقیقت رهبر «مشروعه‌خواهان زجان» است که شخصیت بسیار با‌تقوا، زاهد و ملای بوده‌است. این حقیقتی است که مخالفانش هم اعتراف دارند و انتقاداتی که در واقع نسبت به مشروطه سکولار داشت، حاصل زد و بند با دربار قاجار نبود. تشخیص قاطع عالمانه شرعی و شخصی‌اش بود که بر آن هم پایدار ماند و در حقیقت جانش را در این راه گذاشت. کتابی هم باز سال‌های اخیر درباره مرحوم «آیت‌الله حاج سیدمیر احمد طباطبایی» – برادر «سیدمحمد طباطبایی» پیشوای مشهور مشروطیت– که از همفکران و هم‌زمان حاج شیخ فضل‌الله (ره) بود، از ما منتشر شد. اینها کتاب‌های منتشر شده از ماست و در این ۱۰سال اخیر حدود ده‌مقاله هم

نوری بر اساس «آخرین برگ» زندگی او و «فرجام» مشروطه، انتشارات عبرت، تهران ۱۳۸۰.

•اندیشه سبز، زندگی سرخ: زمان و زندگی شیخ فضل‌الله نوری، انتشارات عبرت، تهران ۱۳۸۰.

•کارنامه شیخ فضل‌الله نوری؛ پرسش‌ها و پاسخ‌ها، انتشارات عبرت، تهران ۱۳۸۰.

•میدیان بیدار؛ دیدگاه‌ها و مواضع سیاسی و فرهنگی شیخ فضل‌الله نوری، انتشارات عبرت، تهران ۱۳۸۰.

•خانه، بر دامنه آشفشان؛ اشهادنامه شیخ فضل‌الله نوری، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران ۱۳۸۲.

•شیخ ابراهیم زنجانی، زمان، زندگی، خاطرات به ضمیمه بخشی در ولایت تکونی سیامیر و ائمه معصومین (علیهم‌السلام)، ج یک، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران ۱۳۸۴.

•کالبد شکافی چند شایعه درباره شیخ فضل‌الله نوری،… مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر، تهران ۱۳۸۵.

•منیخ فضل‌الله نوری و مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران ۱۳۸۵.

•آیت‌الله حاج میرسید احمد طباطبایی (برادر سیدمحمد طباطبایی)، پیشگام در امر «تائیس» و «تصحیح» مشروطیت، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران ۱۳۸۵.

•آیت‌الله آقا سیدمحمدکاظم زیدی صاحب عروه؛

«فترت از روش از من و خطا»، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، تهران ۱۳۸۸.

البته در آثار دیگر اینجانب، مثل تراز سیاست، از مباحث مشروطه و تاریخ معاصر ایران سخن رفته‌است ولی آنچه مستقیماً به نهضت مشروطیت و علمای مشروعه‌خواه مربوط می‌شود، عمدتاً همین ۱۱۳ اثر است.

■ **شکله و محورهای کتاب «شیخ فضل‌الله نوری و مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه»**

کتاب «شیخ فضل‌الله نوری و مکتب تاریخ‌نگاری مشروطه» دارای چهار فصل است ولی به دو بخش کلی تقسیم می‌شود. بخش اول، بحثی در باب «روش پژوهش و تحقیق تاریخ» است که البته هر بخشی از تاریخ را شامل می‌شود اما توجه شاخص‌تری به تاریخ مشروطه دارد. ما در هشت گفتار، ملزومات، شرایط و لوازم یک تحقیق عمیق و درست تاریخی را بیان کردیم که اگر کسی می‌خواهد درباره تاریخ‌نگاری عمیق و اصولی به ویژه تاریخ معاصر ایران توجه کند، خوب است این گفتار را بخواند. بدین ترتیب، بخش محترم در این مجال می‌تواند با سبک تاریخ‌نگاری استاد، مستقیماً از زبان خود ایشان آشنا شود و دست‌کم بخشی از ره نونش ۳۲ ساله مشروطه‌پژوهی ایشان را فرچنگ آورد. افزون بر این، با برخی سبک‌ها و سوهه‌های تاریخ‌نگاری مشروطه و شرایط تاریخ‌نگاری مطلوب نیز آشنا خواهد شد. ان‌شاء‌الله. حال که در آستانه نهمین سالگرد مُنذر تاریخ، استاد علی ابوالحسنی قرار داریم، بدین وسیله نام وی را گرامی داشته و از خداوند منان، علو در جات را بپری آن بیدارگر بی‌میر مستلث می‌کنیم، روحش شاد، تماشش بلندآوازه و همتش همواره الگو بیا.

•اسلام، دین حق و آیین حقیقت‌پرستی
• شناخت واقعیات تاریخی؛ کاری سخت، اما ممکن
• کشف حقایق تاریخی، شرایط و الزامات
• مورخ، باید صادق و صریح باشد
• لزوم آشنایی با باورها و سنت‌های ملی-دینی جامعه مورد پژوهش
• کتابت و شرایط لازم در بررسی تاریخ مشروطیت
• تاریخ مشروطه؛ درس‌های ارزنده برای امروز و فردا
• من این بخش را به جای اینکه صرفاً نظری بنویسم، عمدتاً مبتنی و متکی بر تجربیات تاریخی خود نگاشتم، یعنی از همان اصولی که در تجربه ۳۰ساله پژوهشی به آن رسیده‌ام، بهره‌بردم؛ به این صورت که به جای اصول صرفاً تئوریک، از یکسری «مول» موضوعه واقعی و عینی» – که خود، محصول سال‌ها پژوهش و تحقیق‌اند استفاده کردم چنانچه در ضمن گفتارهای هشت‌گانه بخش اول کتاب آمده‌است، ما معتقدیم برای بازشناخت تاریخ هر کشور و هر دوران (و از آن جمله: تاریخ مشروطه ایران) یک سلسله پیش‌نیازها و مسائل مقدماتی ضروری، به‌نظر می‌رسد که برخی از آنها عبارت‌است از:

الف) تخلیه موقت ذهن از پیش‌داوری‌های غرض‌الود (تفکیک حوادث مسلم و مؤمنن تاریخی از جعلیات مغرضانه و تصفیه حساب‌های شخصی و جناحی، و انعکاس رویدادهای تاریخی؛
د) تفکیک حوادث مسلم و مؤمنن تاریخی از جعلیات مغرضانه و تصفیه حساب‌های شخصی و جناحی، و انعکاس رویدادهای تاریخی؛
ح) بررسی میزان صداقت و تقوای آنها در بیان حقایق (جدل‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها» است. اینها همه حرف‌هایشان را از دهن، جده سندهایشان را رو کردند، اما شما در مقابل از جناح مقابلی هم که سه به حال در تکون و تکوین تاریخ و جنبش مشروطیت نقش داشت، تقریباً هیچ اثری نمی‌بینید. شاید تنها یک اثر مدون به نام «تاریخ انقلاب ایران» هست که مربوط به «مکتب تفرشی» است و با اینکه بیش از یک قرن از طلوع مشروطیت می‌گذرد، هنوز که هنوز است این کتاب چاپ نشده‌است. یک نسخه‌اش (جلد‌اول) در کتابخانه ملک و جلد دومش هم‌نام «ظالم‌ها»